

MARXIZMUS A TEÓRIA OSOBNOSTI

LUCIEN SÈVE, *Marxizme et théorie de la personnalité*

Známy francúzsky marxisticko-leninský filozof Lucien Sève vo svojej knihe *Marxizmus a teória osobnosti* (Éditions sociales, Paris 1969; v ruskom preklade: Lusien Sev, *Marxizm i teorija ličnosti*, Moskva 1972, 580 strán) predstavuje nám výsledok svojej dlhoročnej výskumnej práce. Za predmet svojho výskumu si zvolil stav súčasnej psychológie osobnosti, najmä v západnom svete a osobitne vo Francúzsku, ktorý J. Politzer už v dvadsiatych rokoch charakterizoval ako krízový stav.

Analýzu tohto stavu autor robí v prvej časti knihy, v ktorej poukazuje, že psychológia osobnosti sa doposiaľ pohybuje v neriešiteľných dilemách: na jednej strane zostáva v zajatí spiritualistického alebo biologizujúceho chápania psychiky človeka a na druhej strane sa nevymaňuje zo zajatia sociologizujúcej tendencie, v ktorej sa stráca osobnostný svojráz každého individua, predstavuje sa nám iba v podobe náhodných vlastností a osobnosť sa nám „rozpúšťa“ v sociálnych údajoch. Zdá sa nám — hovorí autor — že psychológia sa rozvíja, ale fakticky získava iba nové údaje a v riešení základných otázok stojí na jednom mieste. Podľa autorovej mienky ani Pavlovovo učenie, o ktorom sa mnohí domnievajú, že vytvorilo základ pre marxistickú psychológiu, aj keď prinieslo neobyčajne cenné poznatky vo fyziológii vyššej nervovej činnosti, nemôže splňať túto funkciu. Nielen preto, že Pavlov sa zoznámil s marxizmom až na sklonku svojho života, ale najmä preto, že psychológia osobnosti ako veda o konkrétnej ľudskej osobnosti musí zodpovedať vedeckej koncepcii

človeka, ktorú podáva historický materializmus, a nemá sa budovať na fyziológii vyššej nervovej činnosti, ktorú máme, okrem druhej signálnej sústavy, spoločnú so zvieratmi. Predpoklad, že je možné vedecky pochopiť taký zložitý jav, ako je psychológia osobnosti, tou istou cestou, akou skúmame zvieratá, vedie k omylnielen mnohých fyziológov, ale aj psychológov.

Preto v druhej časti knihy (ktorá podľa našej mienky tvorí jadro, základ ďalšieho uvažovania a hľadania možností vyjsť zo spomenutej krízy aspoň vyzdvihnutím niekoľkých postulátov, na ktorých — ako sa autor domnieva — sa dá budovať skutočne vedecká psychológia osobnosti) autor skúma Marxovu teóriu človeka. Zisťuje, že mnohé koncepcie človeka, ktoré sa vydávajú za marxistické, mnohokrát sa úmyselne pohybujú len v rámci predmarxistických špekulatívno-filozofických úvah o podstate človeka a jeho odcudzení. Tieto úvahy autor objavuje aj u mladého Marxa, osobitne v jeho *Ekonomicko-filozofických rukopisoch* z r. 1844. Sú to úvahy a konštrukcie, ktoré nedosahujú úroveň neskoršieho Marxovho historicko-materialistického pohľadu na človeka, reprezentovaného Marxovou znamenitou VI. tézou o Feuerbachovi a *Nemeckou ideológiou*, ktorú K. Marx napísal spolu s F. Engelsom.

Pre nášho čitateľa by bolo iste užitočné zoznámiť sa s hlbokou analýzou, ktorú autor robí s perfektnou znalosťou diel klasikov marxizmu-leninizmu, ako aj so závermi, ku ktorým postupne dospel v štvrtej časti svojej knihy v podobe štyroch postulátov. Na základe týchto postulátov —

podľa Sèvovej mienky — možno začať budovať skutočne vedeckú teóriu osobnosti, skutočnú psychológiu osobnosti:

1. Osobnosť ako konkrétne historické individuum treba skúmať v jednote jej štruktúry a vývinu v reálnych spoločenských podmienkach.

2. Osobnosť sa prejavuje a potvrdzuje v rozmanitých aktívnych činnostiach, z ktorých treba vyčleniť určujúce alebo *základňové* činnosti a ich štruktúru. Autor ich nazýva „infraštruktúrou osobnosti“.

3. Aktivita osobnosti sa reprezentuje aj pomocou rozmanitých regulujúcich činností spontánneho i vôľového charakteru, ktoré autor viaže k „psychologickej nadstavbe“, k „superštruktúre osobnosti“.

4. Teória osobnosti nevyhnutne obsahuje analýzu ľudských schopností, potrieb, foriem vnímania a uvedomovania si individuom javov jeho prostredia a podmienok života, ich štruktúry, zákonov, formovania a vývinu.

Hlavným princípom pri budovaní teórie osobnosti je podľa autora dialektická jednota všeobecných zákonitostí rozvoja človeka a individuálnych zvláštností a foriem činností každej konkrétnej osobnosti.

Riešiac tieto problémy, autor knihy si to uvedomuje a vstupuje do ostrého ideového zápasu so súčasnými buržoáznymi a revizionistickými filozofickými konštrukciami. Jeho polemika akiste by bola poučná aj pre našu filozofickú obec, v ktorej sa v posledných rokoch otázky

človeka a osobnosti taktiež dostali do popredia. V týchto otázkach sme z učenia klasikov aj čo-to prehliadli alebo skrivilili.

Pokiaľ ide o metódu výkladu, autor krok az krokom postupne, často však dosť zhlhavo rozvíja výstavbu obsahu a utvára závery celej knihy, takže od čitateľa vyžaduje pozorné a značne namáhavé sledovanie logiky rozvíjania myšlienok knihy. Okrem toho aj stavba viet je dosť zložitá a náročná. Je to kniha, ktorej závery sa preto nedajú pochopiť a vyvodíť z prečítania niektorej jej kapitoly alebo zo zbežného prelistovania. Takýto pokus môže viesť nielen k nepochopeniu jej obsahu, ale aj k dojmu, že autor neprináša nič nového do marxistickej teórie človeka a osobnosti, alebo že často opakuje to isté, viackrát uvádza napríklad tie isté citáty, resp. že obsah knihy vystaval len na základe citátov z klasikov a nepozná skutočný stav v oblasti súčasných psychologických výskumov.

Je to však kniha skutočne hodnotná a bude iste prospešné, ak sa naša filozofická i psychologická obec bližšie zoznámí s jej obsahom, a to tým viac, že v posledných rokoch sa u nás nič nepublikovalo z tvorby západných marxistických filozofov, čo môže viesť k dojmu, akoby takíto filozofi — a to skutočne erudovaní a tvoriví — v západných krajinách vôbec nežili.

Andrej Hlávek

K OTÁZKE PERSPEKTÍVY SOCIÁLNEHO VÝVOJA

E. D. MODRŽINSKÁ a kol., *Budúcnosť ľudskej spoločnosti*

Potreba vedeckej analýzy perspektív sociálneho vývinu v súčasnej epoche, poznamenanej vedeckotechnickou revolúciou na jednej strane a rozvojom robotníckeho hnutia, triednym bojom proletariátu, a teda zápasom medzi kapitalizmom a komunizmom na druhej strane, súvisí s otázkou reálnosti perspektív tohto hnutia, t. j. s praktickou možnosťou cielavedome pre-

tvárať prítomnosť, resp. s otázkou pokroku.

Ako je známe, otázka sociálneho pokroku a s ňou súvisiaca otázka vedeckej prognostiky je v súčasnej buržoáznej filozofii a sociológii jednou z centrálnych problematík a ich riešenie sa nesie v znamení popierania marxisticko-leninskej teórie o sociálnom vývine, o jeho zákonitosti